

650

T 94



A KEVERMESI KISIPAPI SZÖVETKEZET

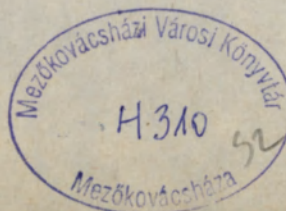
10 ÉVÉNEK TÖRTÉNETE

IRTA:

TURAK JOZSEF

Len. n. u. 30.

HELYTÖRTÉNET 319



2009 AUG. 24

## B E V E Z E T Ó

Mindig figyelemmel kísértem a körülöttem történő eseményeket. Ezen események kisebb-nagyobb hatást gyakoroltak rám, melyről feljegyzéseket készítettem.

Mint a vált kisipari szövetkezet termelő dolgozója, majd később mint főkönyvelője, hosszú ideig vezettem időrendi sorrendben az eseményeket, akár jelentős, akár jelentéktelenek voltak.

Akkor még nem gondoltam arra, hogy valahányszor ezen kezdeti feljegyzések alapot fektetnek adni a kis szövetkezet történetének megírásához. Amikor hozzáfogtam, kétségeim támadtak, vajjon érdemes-e rövid tíz év küzdelmeit, gondjait és eseményeit papírra vetni? És úgy döntöttem: Érdemes, hogy az utánunk jövők tanuljanak, okuljanak belőle, vagy éppen erőt merítsenek az élet buktatóihoz, küzdelmeihez.

Tíz év nem nagy idő, ha azt a végtelenhez viszonyítjuk, de ha leszűkítjük egy közösség, vagy éppen egy kis társadalmi közösségre, akkor úgy vélem nem volt hiábavaló foglalkozni vele, annál is inkább, mert amennyire idegenkedtek az iparosok kezdetben a szövetkezettől, később annyira megszerették és megszerették a közös munkát, a közösségi életet, annak minden ellentmondásosságával, bajaival, gondjaival és nem utolsósorban eredményeivel.

Ez a kis közösség, melyről szó lesz, jóban-rosszban, nehézségekben, vitákban, küzdelmekben tíz évet töltött együtt. A szövetkezeti élet területén ők uttörő munkát végeztek.

Sajnos, ma már sokan nincsenek közöttünk, mert időközben meghaltak. Több iparos volt közöttünk, akik a be-

lépéskor már 60 évesek voltak. Ebben a korban az ipari munkások nyugdíjba mennek, ők viszont akkor kezdték meg a számukra új munkamódszert: a közös munkát, melyben a legtöbben igen tevékeny, lelkes és agitativ munkát fejtettek ki, úgy politikai, mint gazdasági téren.

Nem lehet említés nélkül hagyni az alapítótagok áldozatkészségét, mely akkor igen nagy deleg volt, ha ma már nem is tűnik annak.

Igy pl.: ami szükséges volt, azt ki-ki adta berendezésekben, szerszámokban, gépekben, anyagban, vagy éppen pénzben, hogy a beindulás biztosítva legyen. Ma már ilyenre nincs szükség és utólag nem is lehet kellőképpen értékelni, mert az idő múlásával, az emberi áldozatkészség veszít értékéből, majd később el is halványodik, sőt meg is feledkeznek róla.

Az alapítótagok meg is tudták beesülni és védeni a közös vagyont, mert valóban az övéké volt, és csak hosszú idő múlva kapták meg mindezek ellenértékét, amikor a szervezet már anyagilag megerősödött, illetve a legtöbbször beszámították a részjegyébe, mely 1957. után csak kis részben maradt meg, a felszámolást és újjáalakulást követően.

Voltak azután olyan iparosok is, akik ugyancsak csak féllábbal, vagy félkézzel vettek részt a szervezeti munkában, mert földjük, kecsijuk, levuk volt és annak rendje és módja szerint gazdálkodtak is. Persze meg kell jegyezni, hogy ez a falusi kisiparosság nélkülözhetetlen velejárója volt, hiszen sok iparágban szezonális munka folyt, mert nyáron mezőgazdasági munkát végeztek, télen pedig ipari munkát.

Ez jellemző a cipész és csizmadia iparra, ha csak nem állandóan piacra termeltek, mert ilyen is került a gazdagabbak és módosabbak közül. Az ilyeneket úgy emlegették akkoriban, hogy tőkésje van. Ezzel szemben a kovács és bognár nyáron dolgozott, mert a falusi parasztságnak a nyári munkaszezon alatt használódtak el a gazdasági felszerelések. Ez a kétoldaliság mindinkább korlátozódott, azonban végérvényesen csak a mezőgazdasági termelőszövetkezetek megszervezésével, illetve 1960. januárjával ért véget.

Mint fentebb említettem, a tagság nagyon jól összekovácsolódott, de ezek között is főleg a cipészek, akik fényesen kiállták az 1956. évi ellenforradalom próbáit is. A későbbiekben, amikor a közösség egyre nagvobbodott, valamint az, hogy a szövetkezet 10 éve igen rap-szódikus volt, a nagvobb közösség már nem volt olyan szilárd, mint a már említett cipészek kis közössége.

Külön is igyekszem kihangsúlyozni, hogy a szövetkezet tagsága, illetve a tagság egy része nem az első, de egyben a legnagyobb próbát, az 1956-os ellenforradalmi eseményeket kiállta, de - sajnos - a mindinkább fejlődő gazdasági helyzet következtében jelentkező szövetkezeti összevonást megakadályozni nem tudta, ezért történt meg az a helyzet, hogy ez a kis szövetkezet mindössze 10 évig és 3 hónapig működött.

Jóllehet, ma még tizenhárom év távlatából is nehéz megmondani, milyen lett volna a Ktsz. további sorsa, ha a fuziót ugyanúgy nem "erőszakolják" rá, mégis feltétlenül említésre méltó, hogy pl. az építőipari Ktsz.-hez került, az emberek 4-5 év leforgása alatt egytől-egyig otthagyták a Ktsz.-t, mert a legtöbbben ipart, vagy működési engedélyt váltottak, vagy más vállalatokhoz, esetleg tsz.-hez mentek dolgozni.

A cipészek a Medgyesegyházi BÓRTEX Ktsz-hez fuzionáltak és 10 év alatt fokozatosan nyugdíjba mentek. Jelenleg még 1 fő dolgozik Kevermesen gebinesként, aki a nyugdíjas korhatáron már túl van.

A kevermesi Ktsz. fuziója a Mezőkovácsházi Építőipari Ktsz. megerősödését szolgálta, ezzel szemben viszont a szövetségi ipar végleges elszorvadását jelentette Kevermesen.

Ennek folytán a magánkisipar fellendült és erősödött, és jelenleg is virágkorát éli községünkben. Igen, így hatott kedvezőtlenül a Békés megyei KISZÖV. ilyenirányú intézkedése és később igazolást nyert, hogy a tagság közül azoknak volt igazuk, akik nem akarták a fuziót.

/A tagság 3 fő kivételével nem akarta, bár csak 1 fő szavazott ellene./

A szervezet anyagi és erkölcsi bázisa mindenképpen jó volt ahhoz, hogy továbbra is eredményesen működhessen.

A szervezet saját üzenházában dolgozott, mert 1961-ben a helyi tanácstól megvásárolta saját erőből az addig bérelt épületet, melyen már előzőleg is, de főként a vásárlás után a szükséges átalakításokat elvégezték.

A fuziót követően a helyi tanács 1970-ben az épületet visszavásárolta, mert arra a Mezőkovácsházi Építőipari Ktsz-nek már szüksége nem volt. A volt szövetségi tagok már évekkel korábban kiléptek a Ktsz-ből. Az épület időközben a gondatlanság miatt elromosodott, s a tanács 1971-ben lebontotta.

Igy semmisült meg a kevermesi Ktsz-szel együtt maga az épület is, így lett mindkettő az elmulás prédájává. Falunk szempontjából nagy kár!

Bevezetőül még megjegyzem, legfontosabb tényezőnek tartom, hogy a helytörténeti munkákat a körhűség jellemesse. Ne a nagy és szép szavak jussanak kifejezésre,

mert az a kór-hűség rovására megy. Ma még lehet kór-hűségről beszélni, alig 15 év távlatából, mert még elevenen él bennem, hogy egy-egy esemény milyen hatást gyakorolt a tagokra, milyen gondolatokat ébresztett, esetleg mi lett volna az adott esetben a helyes eljárás, amely döntően befolyásolta a szövetkezet belső életét.

A községet, vagy kis falut, melyben az ember több évtizedet leél, akarva-akaratlanul magáénak vallja azt a kis közösséget, ismeri az embereket, szereti a falut, ismeri annak minden zegét-zugát. Ugy hozzánő az emberhez, hogy szeret az ott megtörtént dolgokról, szép emlékekről írni és beszélni.

Akik szeretnek írni, azok leírják élményeiket, tapasztalataikat, és ez a jobbik eset, mert megmarad az utókor számára. Ezt vallom én is, és ezt is teszem. Egyszóval szeretem szülőfalumat, patrióta vagyok.

Erről írni ma szinte divat is, de engem nem a divat vezérel, hanem a tettvágy, tegyek és irjak valamit, ami az utókor számára fennmarad. Majd akik szeretnek foglalkozni a multtal, erőt merítenek ahhoz, hogy az elődök nyomdokain haladva ők is irjanak, alkossanak a köz nevében, a köz javáért.

Ezen gondolatok előrebocsátásával kezdem el a történetet.

A KEVERMESI KISIPARI TERMELŐSZÖVETKEZET  
ALAPÍTÓ TAGJAI

1./ Baráth Sándor	eipész
2./ Berndt János	eipész
3./ Dávid Mihály	szabó
4./ Feder Antal	eipész
5./ Gyarmati Péter	eipész
6./ Kárpáti József	asztalos
7./ Kötőező Károly	eipész
8./ Ködmön Zoltán	eipész
9./ Laezkó Béla	szabó
10./ Luki György	gumijavító
11./ Patai Sándor	eipész
12./ Tóhegyi Flórián	szabó
13./ Tóth József	műszerész
14./ Turák József	eipész

## A SZÖVETKEZETI MOZGALOMRÓL ÁLTALÁBAN

A szövetkezeti ipart csaknem egyidejűnek tekinthetjük a felszabadulással, mert közvetlenül a felszabadulás után kezdte bontogatni szárnyait. Békés megyében a felszabadulás után sok helyen azonnal megindult a szövetkezeti mozgalom. Így az első szövetkezetek közé tartozik a Medgyesegyházi BŐRTEX és a Békéscsabai Cipész Ktsz. /A békéscsabai jelenleg Körösvidéki Egyesült Cipész Szövetkezet néven szerepel és hozzátartozik Gyula és még több kisebb község is./

Ezeket követte a békési, gyulai, endrédi, tótkomlói, orosházi, szarvasi, fűzesgyarmati, stb. cipészek szövetkezetei, a békéscsabai textil és faipari, valamint a tótkomlói szabó szövetkezetek megalakulása.

Ott jöttek létre először szövetkezetek, ahol az ipar aránylag magasabb fokon állott, és főleg ahol a módosabb iparosok sok munkást foglalkoztattak. Ugyanis a szövetkezetek létrehozásával megszűnt a munkaadó és munkás közötti különbség, a szövetkezetben egyformák voltak, s ezzel megszűnt a munkaadók részéről a kiszákmányolás lehetősége is.

Mi kevermesiek a Medgyesegyházi BŐRTEX Ktsz-t tekintettük példaképnek, mely legközelebb, mintegy 16-17 km-re van Kevermestől.

Medgyesegyháza megyei viszonylatban nem tartozott a legnagyobb települések közé, mégis a vasárnapi hetipiac szinte kiemelte a környező községek közül, s itt vetette meg alapját már a kapitalista viszonyok között a kézművesipar, és itt volt azonos szintű a már említett városokkal és nagyobb községekkel.

A felszabadulás után közvetlenül létrejött szövetkezetek teljesen önállóak voltak, nem tartoztak semmiféle közösségbe, járási, vagy megyei irányító szerveik nem voltak. Ezek az első szövetkezetek valóban önkéntes kezdeményezés révén jöttek létre.

Igy a felszabadulás megadta a lehetőséget, hogy a szövetkezeti mozgalom az uttörő lépéseket megtegye.

A népi demokrácia megszilárdulásával a szövetkezeti ipar is fellendült, fejlődésnek indult. 1948-ban létrejött a szövetkezeti törvény, mely a szövetkezetek demokratikus fejlődését segítette elő, Kormányrendelet szabta meg a szövetkezeti ipar elveit és szervezeti formáit. /XXXI. törvény 1948. július 24./

Ugyanesak 1948-ban megalakult a Kisipari Szövetkezetek Országos Szövetsége, az OKISZ. Békés megyében ekkor mintegy 13 szövetkezet működött, kb. 400 taggal. Kezdetben már megyei szinten is komoly eredménynek számított ez, de termelési érték tekintetében is, mely megközelítette az 1 millió forintot. Ezt követően már mindinkább erőteljesebben bontakozott ki a szövetkezeti mozgalom, ugyannyira, hogy 1950-ben már 25 szövetkezet működött, kb. 800 taggal.

1951-ben volt a szövetkezeti mozgalom nagyarányú kibontakozása, melynek talán az volt a szépséghibája, hogy sok apró szövetkezet jött létre, sok helyen alig 20 főt számláló létszámmal, ahol a rezsiköltségeket fedezni nem tudták, s rövid ideig maradtak meg önálló szövetkezetként. Ezek a kis szövetkezetek vagy feloszlottak, vagy nagyobb szövetkezethez fuzionáltak a későbbiek folyamán. Ezidőtájt létrejött több mint 100 szövetkezet, közel 100 milliós termelési értéket állított elő, ami mostmár szükségszerűvé tette egy megyei szerv létrehozását.

Igy alakult meg a Békés megyei Kisipari Szövetkezetek Szövetsége /KISZÖV/, mely Békéscsabán a Szabadság tér 5. szám alatt kapott helyet. Első elnöke Karliszki Tibor lett.

1968-ban felépült az új székház /Békéscsaba, Szabadság tér 16-18. sz. alatt/, s azóta is ott működik a megyei szövetség. 1957-ben Goldberger János lett a KISZÖV elnöke, aki jelenleg is betölti ezt a tisztséget.

### A MEGALKULÁS ELŐZMÉNYEI ÉS KÖRÜLMÉNYEI

A KIOSZ. helvi csoportja 1951. nyarán levelet kapott a Békés megyei KIOSZ-tól, hogy lehetőleg augusztus 20-ra, az Alkotmány Ünnepeire létre kell hozni Kevermesen egy kisipari termelőség-  
vetkezetet.

A helvi kisiparosok, különösen a módosabbak, idegenkedtek a szövetkezettől. Ez érthető is, mert mindenki féltette a maga önállóságát. Sokan hivatkoztak egy régi közmondásra, hogy "Közös lónak turós a háta" és nem jó az a közösködés.

Egyébként a tényleges helyzet az volt, hogy iparosaink a szövetkezeti mozgalomról igen keveset tudtak, mert annak komoly előzményei, vagy hagyományai nem voltak Kevermesen. Alakult 1923-ban Kevermesen Házi és Műszövőde Szövetkezet, mely 1929-ig működött is. Néhány takácsmester dolgozott ebben a szövetkezetben, sőt még tanulót is foglalkoztattak. /Miklós Vátvás volt takácsinas, aki ma már nem folytatja ezt a mesterséget, jelenleg a tsz-ben dolgozik./

Ezenkívül az 1930-as évek körül több esetben dolgoztak közös műhelyben a cipészek, de ezek csak egy-egy bizonyos munka céljából alakítottak csoportot, és a munka befejezése után mindenki otthon folytatta tovább a munkáját, éppen úgy, mint azelőtt. Így pl. több esetben készítettek katonabakancsokat és menhelyi cipőket. Ilven alkalmi szövetkezetben e sorok írója is résztvett, akkor a Luki György cipésműhelyében készítettek katonabakancsokat.

1951. augusztus 20-ra a kisipari szövetkezet létrehozásából nem lett semmi.

Annak érdekében, hogy a későbbiek folvamán a szövetkezet megalakulhasson, a KIOSZ. helyi titkárát, Turák Béla szabómestert leváltották és helyette a párt által kijelölt Gyarmati Péter cipész kisiparost választották meg titkárrá. Az új titkár megválasztása nem ment valami könnyen, mert a jelölő bizottság tagjai nem készítették elő kellően a választás lebonyolítását.

Az iparosság megértve a helyi párt határozatát, az ellentétek ellenére is megválasztotta Gyarmati Pétert, akinek személyve garancia volt a szövetkezet mielőbbi megalakulására.

1951. szeptemberében Gyarmati Péter néhány iparostársával ellátogatott a Medgyesegyházi BÓRTEX. Ktsz-be, hogy ott személyves tapasztalatokat szerezzenek a szövetkezeti életről, a közös munkáról, stb.

Amlékezetem szerint Gyarmati Péter, Puskás Béla, Baráth Sándor cipészek, Asztalos Ferenc kovácsmester /akit Kevermesen az isten kovácsának is neveztek/ és Dávid Mihály szabómester kerékpárral mentek át Medgyesegyházára, ahol abban az időben Fecs Mihály volt a szövetkezet elnöke. Az elnök végigvezette őket az üzemben, azonkívül tanácsokkal is ellátta őket, hiszen ez a szövetkezet akkor már több mint 6 éves multra tekinthetett vissza, s így a szövetkezeti élet terén bizonyos tapasztalatokkal rendelkezett.

Az alakuló közgyűlés 1951. október 30-ra lett összehívva, mely alkalommal a Kevermesi Vegyes Kisipari Termelőszövetkezet meg is alakult. A Mervei Szövetségtől Goldberger János, a Megyei KIOSZ-tól Plenter Lajos elvtársak vettek részt a gyűlésen, mint kiküldöttek.

Mindketten tájékoztatták a megjelent kisiparosokat a szövetségi mozgalomról, annak előnévéről, lényegéről. Elmondották, hogy a már meglévő szervezetek milyen szépen és eredményesen működnek.

A megalakuláskor, sőt már előzőleg is ez volt a terv, hogy a volt csendőrségi, majd később rendőrségi épületet kapja meg a szervezet, melyben akkor a Nőszövetség volt elhelyezve. A Nőszövetség részére pillanatnvilag másik helyiséget nem találtak, ezért másik épület kijelölését kellett kérni a tanácstól. Így az épület hiánya miatt a közös munka megkezdése egvelőre elhúzódott.

Közben november hó elején a belépni szándékozó iparosok befizették a belépési díjakat, mely személyenként 50,- Ft-ban lett megállapítva. Gyarmati Péter pedig hathetes OKISZ-tanfolyamra ment, hogy elsajátítsa a vezetéshez szükséges ismereteket.

A tanfolyamról december 10-én tért vissza, s azonnal munkához látott. Már december 10-én este gyűlést hívott egybe az üzletrészek összegének meghatározása céljából. Ekkor ki-ki anyagi erejéhez mérten 100-500 Ft-ig fizetett be, és mostmár némi tőkével rendelkezett a kezdő szervezet, bár ez a beinduláshoz még igen kevés volt.

1951. december 13-án a járási OSZH-tól kijött Zatykó Anna elvtársnő és tájékoztatást adott a szervezetek pénzügyi feladatairól és a pénzügyi ügyintézésről. Ezen a gyűlésen jelen voltak a küldöttön kívül: Gyarmati Péter, Ködmön Zoltán, Turák József, Tóhegyi Flórián, Fodor Antal, Laczkó Béla és Kátai Istvan iparosok.

Itt jegyzem meg, hogy Kátsai István ácsmester a KIOSZ. elnöke volt, és a szövetségbe való belépése után is még évekig megtartotta, illetve betöltötte ezt a tisztséget.

A megyei kiküldött olyan tájékoztatást adott, hogy a szövetség kb. 13-14 ezer Ft hitelt fog kapni, mely a beinduláshoz elegendő lesz, a tagok pedig 500-500 Ft üzletrészt fognak jegyezni és akinek módjában áll, az készpénzben befizetheti, mert ez a nyújtandó hitelt fogja csökkenteni. A hitelnyújtás feltétele, hogy a szövetségnek pénzügyi tervet kell készítenie.

A hitelt 3 évre kapja a szövetség és félévenként törleszti.

Az I. negyedévre előirányzott pénzügyi terve a szövetségnek 53 ezer Ft.

A jelenlevő iparosok kérdéseket intéztek a kiküldöthöz, hogy a belépő tagoknak be kell-e vinni a gépeiket, mennyi a kötelező munkaidő, SZTK-ba be kell-e iratkozni, kapnak-e családi pótlékot, jár-e szabadság, stb.

A kiküldött válaszában elmondta, hogy a belépők SZTK. tagok lesznek, a családi pótlékot az SZTK. folyósítja, heti 48 órát kell ledolgozni, félév után szabadságot kaphatnak és a havi keresetet 900,- Ft-ban jelölte meg.

A helyi tanáccsal való tárgyalások eredményeképpen a Ktsz. a volt "Népbolt" helyiséget /ma gyógyszerter/ kapta meg, és így december 26-án Baráth Sándor cipésmester lófogatával összehordtuk a megkezdéshez szükséges gépeket és felszereléseket. Így pl. a cipészeknek varrógépeket, kaptafákat, sámfákat, asztalokat, székeket; a szabóknak szintén varrógépet és székeket.

Amikor a berendezés összehordása megtörtént, úgy határoztunk, hogy 1951. december 31-én, azaz Szilveszter napján kezdjük meg a közös munkát.

Az első napokban munkát minden iparos otthonról, a magánvállalásokból hozott, azonban már az első napon voltak akik ugyancsak kíváncsiságból is megjelentek és hoztak munkát, s azt lehet mondani, hogy a közös munka szinte teljes apparátussal megindult.

A gyűlések akkoriban még patriarchálisan folytak le, mert olyan kevesen voltunk, hogy parlamentális jelleg nélkül is azonnal lehetett döntést hozni.

Megválasztottuk a vezetőséget, mely akkor 3 tagból állt:

- 1./ Gyarmati Péter cipész - ügyvezető elnök,
- 2./ Dávid Mihály szabó és
- 3./ Tóhegyi Flórián szabó - vezetőségi tagok.

Az ellenőrző bizottság 2 tagból állt:

Ködmön Zoltán és  
Patai Sándor cipészek.

A belépési jegyzőkönyvet aláírók közül Turák Béla és Kovács Pál szabómesterek visszaléptek, Luki György cipész és gumijavító, Tóth József mechanikus és Kárpáti József asztalos sem jött dolgozni, mert a közös munkához megfelelő helyiség nem volt. A jelenlegi gyógyszerár helyiségben így is együtt dolgoztak a cipészek és a szabók, pedig hely szempontjából egyik szakma is elegendő lett volna.

1952. január 4-én a szövetkezet ügyvezetője Mezőkovácsházára ment, hogy a felveendő OSZH. hitellel kapcsolatos ügyeket elintézzze.

Ugyancsak ezen a napon a szövetkezetről KISZÖV. kiküldött is megjelent, hogy a kezdő szövetkezetet meglátogassa és utbaigazítást adjon a működés tekintetében.

Fár nap múlva Battonyáról kijött a tisztifőorvos, s megnézte, hogy a körülmények megfelelnek-e a követelményeknek. A megállapítása az volt, hogy a különböző szakmákat külön helyiségben kell foglalkoztatni.

Január közepe táján Gyarmati Péter ügyvezető és Mag Lajos könyvelő Dombegyházára mentek a bérfizetés lebonyolításának tanulmányozására, mert ott már az előző év szeptemberében megalakult a szövetkezet és ezirányban némi tapasztalattal rendelkeztek.

1952. január 19-én volt az első bérelszámolás, mely alkalommal három heti munkabér került elszámolásra. Ezen munkabér tagonként 500-700 Ft-ig terjedő összeg volt. Az első bérfizetés - mint előleg - január 22-én történt.

A hiteligénylés alapján a szövetkezet 10 ezer Ft-ot kapott, melyből 3 ezer Ft-ért anyagot vásároltak, 2 ezer Ft egyéb fizetésekre lett tartalékolva, 5 ezer Ft pedig azonnal visszafizetésre került.

Időközben elintéződött, hogy a volt rendőrségi épületet megkaptuk /a Nőszövetség a volt Szvidrán-féle épületbe költözött/, és ezáltal lehetőség nyílt a terjeszkedésre, a taglétszám növelésére.

Az áthurokolódás január 23-án volt, és még aznap este taggyűlés volt az új helyiségben. Ez alkalommal 6 új tag lépett közénk, és Patai Sándor cipész vezetésével megalakult a lőkősházi cipészrészleg.

Az áthurokolódást csak úgy kézben végeztük el a piactéren keresztül.

Az új épület gondnokságával Dávid Mihály szabómester lett megbizva, aki családjával együtt beköltözött az épületbe.

Az új Ktsz. tagok KIOSZ. tagságukat pártolótagként továbbra is megtartották, annál is inkább, mert gyűlések megtartására ott volt a legalkalmasabb hely.

1952. január 23. után az alábbi létszámmal működött a szövetkezet:

10 fő cipész

Ebből: 7 fő Kevermesen, 3 fő pedig  
Lőkősházán;

1 fő gumijavitó,  
4 fő férfiszabó,  
2 fő nőiszabó,  
2 fő asztalos,  
1 fő műszerész,  
1 fő ügyvezető és  
1 fő könyvelő.

Ez összesen 22 fő, és ebből a nőiszabók, az asztalosok, valamint a műszerész megfelelő műhely és felszerelés hiányában még nem működtek.

A SZÖVETKEZET MŰKÖDÉSE A KEZDETI LÉPÉSEK UTÁN, 1952-BEN

Azt hangsúlyozni kell, hogy a szövetkezet életre-hívása a helyi lakossági szolgáltatások jobb kielé-  
gitése céljából történt. Az új helyiségben megkezd-  
hette működését az asztalosrészleg is.

A beindulás szempontjából sokat jelentett, hogy id. Kárpáti József favázas fűrészgépét és gyalugépét be-  
hozta a közös műhelybe.

Hátráltatta a munkát az, hogy deszkaanyagért Békés-  
csabára kellett menni a Megyei KISZÖV-höz, mert ab-  
ban az időben a faanyagellátást a KISZÖV. intézte,  
és a lerakat is a KISZÖV. udvarán volt. Az anyag ha-  
zaszállítása nehézségekbe ütközött, mert ha kevés  
anyagot hoztunk, akkor vasuton lehetett a szállítást  
megoldani, és az esetben Lőkősházáról fuvarossal hoz-  
tuk haza, ami külön kiadást jelentett.

A legegyszerűbb az volt, ha egyszerre teljes kocsival  
megrakott anyagot hozattunk el, mivel a fuverköltés  
elég magas volt, a szövetkezetnek pedig akkor saját  
fuvareszköze nem volt, arra csak a későbbiek során  
volt lehetőség, hogy gumikerekű kocsit és lovakat vá-  
sároltunk.

A kezdeti időszakban a KISZÖV-től és az OSZH-tól  
gyakran jelentek meg kiküldöttek, hogy a szövetke-  
zetnek segítséget nyújtsanak akár termelési, akár  
adminisztrációs ügyekben, mivel arra szükség volt.

Február 1-én Fodor Ilonát /Fodor Antal cipészmes-  
ter leányát/ Budapestre küldték tanfolyamra, ahol  
kéthónapos bentlakásos könyvelői tanfolyamon vett  
részt.

Közben Mag Lajost, aki a szövetkezet könyvelője  
volt, behívták katonának, s ideiglenesen Kóbori  
Emil nyugdíjas ig.tanító lett a szövetkezet könyve-  
lője, havi 500,- Ft-os fizetéssel és félnapi munka-  
idővel.

Február hónapban megkezdte működését a gumijavitó részleg is, ahol Luki György dolgozott. Február 19-én a borbélyok is bejelentették belépési szándékukat, és a nőiszabók is megkezdték a munkát. Helyiség hiányában a női- és férfiszabók egy helyen dolgoztak. A nőiszabók a próbát otthon végezték el.

Ezidőtájtban vetődött fel élesen az otthoni munka kérdése, mert ekkor még minden belépett iparos otthon is dolgozott. A szövetkezet nem volt ellátva 100 %-ig munkával, ami érthető is az otthoni munkák miatt. Viszont az is érthető, hogy a szövetkezet az otthoni munkát teljesen fel akarta számolni. Érdeke volt.

Márciusban Debreceni Lajos és Plenter Lajos elvtársak jöttek ki Kevermesre a nehézipari részleg megalakítása eljárásából, és egyelőre a kovácsok és bognárok nem léptek be, ezért a terv meghiúsult.

Kóbori Emil csak pár hónapig volt a szövetkezet könyvelője, és helyette Sántha Mihályné vette át a könyvelői teendőket, addig is, amíg Fodor Ilona a tanfolyamról hazatér.

A férfiszabók részlegvezetője Dávid Mihály lett, aki elég jóhírű szabász is volt, mert volt egy négyszögbeosztású szabászati eljárása, mely a múlt rendszerben füzet alakjában, nyomtatásban is megjelent. Idősebb szabómestereknél ez a füzet még biztosan megtalálható.

Márciusban volt egy vezetőségi ülés, melyen olyan határozat született, hogy minden szövetkezeti tagnak fel kell ajánlani állóeszközeit, s behozni a közösbe. A végrehajtás sokakban ellenkezést váltott ki, mert úgy látszott, hogy az ügy lebonyolítása

közben szubjektív tényezők is közrejátszottak, ugyanis ezen intézkedés inkább csak egyes személyeket érintett, akiknek be kellett tényleg hozni a gépeit, másoknak pedig csak felajánlani kellett, de behozni nem.

Április hó 1-én a borbélyok is megkezdték a munkát két műhelyben. Bán Ferenc és Urszinyi János műhelyét szemelték ki erre a célra.

Két borbély - Rozim Lajos és Kotroczó András csak kijárásos tevékenységet folytatott.

Ugyanezen napokban megalakult az építőrészleg is. A könyvelői teendőket pedig Iászló András vette át.

A létszám szépen emelkedett, mert a hónap elején már 45 tagja volt a szövetkezetnek. Igaz, hogy ebből csak 36 fő dolgozott, a többi műhely és felszerelés hiányában még nem tudott dolgozni.

Igy ebben az időben ténylegesen az alább felsorolt szakmákban dolgoztak:

1 fő ügyvezető,	4 fő asztalos,
1 fő könyvelő,	7 fő borbély,
1 fő gumijavító,	6 fő kőműves és ács,
6 fő szabó	10 fő cipész,

Összesen tehát 36 fő.

Április hó elején elkészült az új irodahelyiség, átalakítással, ami igen szükséges volt, mert eddig az iroda a szabóműhelyben volt.

1952. április 17-én közgyűlés volt. A KISZÖV-től Szántó Ferenc és Hercegh elvtársak voltak kint. A szövetkezet ez alkalommal új vezetőséget választott.

Ügyvezető Gyarmati Péter lett.

Vezetőségi tagok: Borbás János,  
Dávid Mihály,  
Mihalik János és  
Fuskás Béla.

Ellenőrző bizottsági tagok: Kárpáti József,  
Ködmön Zoltán és  
Vári Pálné.

Szövetkezetfelelős: Luki György.

Oktatás- és sajtófelelős: Fuskás Béla.

Munkaversenyfelelős: Fodor Antal.

Dekoráció- és sportfelelős: Turák József.

Május hónapban nagy szárazság volt, egész hónapban nem esett eső, és így a mezőgazdaságra nézve rossz kilátások mutatkoztak. Ennek következtében a munka is csökkent a szövetkezetben. Így: pl. a 10 fő cipész sok volt a lakosság ellátására, gondoskodni kellett valamilyen konfekciótermelésről.

Fodor Antal javasolta, hogy készítsünk úgynevezett "Jézus saru"-kat, s azokat majd a környék piacain fogjuk értékesíteni. Már az első eladási akció issikertelenül végződött, ugyanis amikor Fodor Antal a dombegyházi piacra vitte az első 20 pár sarut és az ott működő Ktsz. ügyvezetője tudomást szerzett róla, még csak kirakni sem engedte az árut.

A kudarc a Ktsz. vezetőit arra készítette, hogy más megoldást keressenek a saruk eladására. Az úgy végül is úgy oldódott meg, hogy a helybeli szövetkezeti bolt vezetőjével, Weitz Jánossal szerződést kötöttünk 1.000 pár saru átvételére, Weitz János pedig a környező falvak szövetkezeti boltjainak adta tovább az árut eladásra.

A saruk készítéséhez anyagbeszerzés hulladékanyagból történt, melyet Budapesten vásároltunk meg. Itt jegyzem meg, hogy ebben az időben jelent meg a Népgazdasági Tanács azon határozata, hogy a kisipari szövetkezetek és a helyiipari vállalatok a nagyiparnál keletkezett hulladékot igyekezzenek felhasználni. Ezen

határozatba nagyon beillett a saruk készítéséhez szükséges hulladékanyag felkutatása. Sikerült is a hulladékanyag beszerzése és május-junius hónapokban 800 pár sarut készítettünk el.

A sarukészítés azonban csaknem végleges kudarccal végződött, s így az eredetileg beütemezett 1.000 pár el sem készült.

Több esetben előfordult, hogy nem sikerült megfelelő anyagot kapni és szükségszerűen ágózsákat voltunk kénytelenek talpbélésnek felhasználni, ami a viselésben nem vált be, mert rövid idő alatt kirojtolódzott és rendkívül csunya volt. Egy ilyen sarut bevitték a KISZÖV-höz Békéscsabára, s meglátva a munkát, ott egy egész plénum előtt megrótták a kevermési Ktsz-t és ügyvezetőjét, amiért ilyen rossz munkát adnak ki. Nagyobb baj ugyan nem származott a dologból, de az is elegendő volt ahhoz, hogy a sarukészítést azonnal abbahagyjuk.

Mostmár véglegesen Fodor Ilona lett a szövetkezet könyvelője, s közben a munkaellátottsággal komoly problémák merültek fel. A szabóknak kevés volt a munkájuk, s a fiatalabbak az építőkhöz mentek dolgozni. Hasonló volt a helyzet a cipészeknél is, az aratás közeledtével csaknem teljesen munka nélkül voltak.

Szerencsére a Lőkősházi Állami Gazdaság hívta a tagokat mezőgazdasági munkára, ahova sokan el is mentek idénymunkára. Többen kivették évi szabadságukat és elmentek a gabonájukat learatni. Ebben az időben még a legtöbb iparosnak saját földje volt, melyet saját maga művelt meg.

1952. július hó 2-án nagy esemény következett be a Ktsz. életében: Kettévált a szövetkezet, azaz ezen a napon megalakult a Kevermési Épületszerelő Ktsz. és a Kevermési Vegyes Ktsz.

Az esemény közgyűlésen történt meg, ahol a kőműves, ács, asztalos, villanyszerelő, bádogos és lakatos szakmák az épületszerelőhöz, a cipész, szabó, bordélv, gumijavító és órás a vegveshez kerültek.

A Vegves Ktsz. új vezetősége a következő lett:

Gvarmati Péter ügyvezető elnök,  
Tóhegyi Flórián és  
Puskás Béla vez. tagok.

Az ellenőrző bizottság tagjai:

Ködmön Zoltán,  
Baráth Sándor és  
Vári Gélnó.

Könyvelő: Fodor Ilona.

Az Épületszerelő Ktsz. új vezetősége:

Borbás János ügyvezető elnök,  
Kárpáti József és  
Szegő Lajos vezetőségi tagok.

Az ellenőrző bizottság tagjai:

Bagi Sándor,  
Kátai István,  
Kotroczó Béla.

Könyvelő: Mag Lajos lett.

Ebben az időben a szervezeti felépítés a szövetkezetekben még nem volt szigorúan megszabott. Egy-egy részleg vezetője részortfelelős, vagy részlegvezető volt, aki a termelőmunkáért járó fizetésen felül a részleg termelési értékének 5 %-át, vagy a részlegnek kifizetett munkabér 15 %-át kapta részlegvezetői díj fejében.

Csak nagyobb részlegeknél volt önálló részlegvezető, aki havi fix fizetést kapott. Például a cipészrészlegek vezetői 720,- Ft havifizetést kaptak.

A vezetőség nevében a szövetkezet ügyvezető elnöke intézkedett, de akkor még lehetőség volt arra, hogy minden jelentősebb ügyet a dolgozó tagokkal ott mindjárt a munkapad mellett megbeszéljünk, hiszen a vezetés még gyermekcipőben járt és patriarchálisnak volt mondható.

Az ügyvezető elnök főleg anyagbeszerzéssel foglalkozott, és bizony nem ritka esetben nehéz csomagokat "trógerolt". Inkább kiszolgálója volt a szövetkezetnek, mint egyszemélyi vezetője. Iraz, minden kezdet nehéz. Ez volt a Ktsz-ek hőskora. Dehát így szokott ez lenni.

Egyébként a szétválás a Ktsz-eknél pénzügyi nehézséget okozott, ugyanis az építkezések hosszabb átfutási idővel készültek el és eddig hitellel és részszámlával lehetett pénzügyileg finanszírozni, ezzel szemben a javítás-szolgáltatás értéke hamar megtérült, de kevés volt a munka. Együtt a kettő jól kiegészítette egymást, de külön-külön már problémát okozott a Ktsz-eknél.

Julius 24-én az egvik tegetársunk, Tóth József géplakatos meghalt. Ez sajnos üzemi baleset következménye volt, mert egy vasipari gépet vásároltunk és a helyreszállítás alkalmával nevezettnek a vigvázatlansága folytán a lehelyezés alkalmával az egvik ujjára ráesett és szétnyomta.

Az orvos szigorú utasítására sem vette meg a tetanus-injekciót, inkább italozott, aminek halál lett a következménye. Első halottunk temetésére testületileg vonultunk ki. Nevezett hozzátartozói részére gyűjtést rendeztünk és tagonként 20-20 Ft-ot adtunk össze. Temetése július 26-án volt.

Községiülés igen sűrűn volt, amit akkor inkább taggyűlésnek neveztünk. A gyűlést könnyű volt összehívni, mert csaknem mindenki egy helyen dolgozott, csak a lőkősházi cipőszerszleg volt kb. 6 km távolságra, ahol 3 fő dolgozott.

Szeptember 13-án újabb községiülés volt, melyen Debreceni Sándor volt a KISZÖV. küldötte.

A közgyűlés akkor olyan határozatot hozott, hogy a borbélyok nem járhatnak ki házakhoz, mert így az elszámoltatásra lehetőség nincs. Ez alkalommal volt először ismertetve a tagokkal a III. negyedévi pénzügyi terv, mely a következő volt:

Cipészek	50.000,- Ft,
Borbélyok	12.000,- Ft,
Vegyesipar	8.000,- Ft,
Összesen:	70.000,- Ft.

A könyvelő fizetését 570,- Ft-ról 650,- Ft-ra emelték.

A "Jézus saru"-k ügyében ellenőrzést folytattak le, átvizsgálták az anyagokat, számlákat, munkabéreket, stb. A vizsgálatról jegyzőkönyv készült, de a felvert por elcsitult. Az ügyet egyik kilépő tag kavarta fel egy felettes szervhez történt bejelentésével.

Közben újabb és újabb tagok léptek be a szövetkezetbe, s tervbe vették egy dombiratosi részleg megalakítását is. Ez szeptember 22-én meg is alakult és a cipészrészleg vezetője Tuskás Béla lett.

A pénzügyi helyzet mind nehezebb és bonyolultabb lett, a bizonyos rugalmasságra volt szükség, ahhoz, hogy a szövetkezet fennmaradása biztosítva legyen. Így, pl. a szövetkezet elnöke nagyobb mennyiségű ruhaanyagot vásárolt a leértékelt anyagból és azt nagvobbrészen a szövetkezet tagjainak, kisebb részben idegeneknek adtuk el, melyet szolgáltatási árbevételként számoltunk el, így oldva meg átmenetileg a gazdasági problémákat. Ellenkező esetben a szövetkezet nem tudta volna fedezni a rezsiköltségeket. A gazdasági helyzet továbbra is rosszabbodott, de a nehéz körülmények ellenére is igyekezett mindkét szövetkezet rugalmasan megoldani pénzügyi nehézségeit, gondjait. Szinte szállóigévé vált ebben az időben az a mondás, hogy "Rugalmasan kell megoldani a dolgokat".

A szövetkezet szeptember végén 100 pár posztócsizmára kötött szerződést Weitz Jánossal, az FMSZ. boltvezetőjével, aki a csizmákat a Lőkősházi Állami Gazdaságnak szállította le. Ebből a lőkősházi cipészrészleg 39 párat, 61 párat pedig a kevermesi cipészrészleg készített el, páronként 600,- Ft-ért. Ez a kisarányú konfekciógvártás ugyan nagy hasznot nem hozott a szövetkezetnek, de arra jó volt, hogy a Ktsz. fennmaradását biztosította, vagyis a tagok dolgozhattak, ezért munkabért kaptak, és a rezsi-költségeket - ha szűkösen is, de - fedezte.

A Vegyes Ktsz.-nél a IV. negyedévben kettő vezetőségi és egy közgyűlés volt. A vezetőségi üléseken főleg a kontárkérdéssel foglalkoztak és megtiltották minden tagnak, hogy otthon is dolgozzon.

Október hónapban politikai szeminárium indult be, amelyen minden szövetkezeti tag részt vett. A tagok lassan összeszoktak, ugyannyira, hogy gyakran együtt is szórakoztak. A jelek azt mutatták, hogy a jó kollektíva lassan kezd kialakulni. Persze azért sür-lődés is gyakran akadt, de ezek inkább személynél voltak.

1952-ben más jelentős esemény nem történt. Egy nehéz és küzdelmes év zárult le, és úgy-ahogy, de mindkét szövetkezet minden kezdeti és egyéb nehézségek ellenére is megkapaszkodott, és a további működéshez a szükséges feltételeket is megteremtette magának.

A KEVERMESI ÉPÜLETSZERELŐ KTSZ. 1952. ÉS 1953.  
ÉVI MŰKÖDÉSE

Az előbbieken már említettem, hogy 1952. július 2-án a két Ktsz. megalakult, és attól a naptól kezdve a két szövetkezet párhuzamosan működött egymás mellett. Mindkét szövetkezet elhelyezése egy épületben volt. A Vegyes Ktsz. csak 5 kisebb helviséget használt, az épület nagyobb részét az épületszerelő Ktsz. foglalta el.

A különvált Épületszerelő Ktsz.-ben rövid másfél év alatt három elnök váltotta egymást. Az első elnök Borbás János ácsmester volt, a második Kotroczó Béla kőműves, a harmadik Cs.Kotroczó József ácsmester volt. A könyvelő Mag Lajos, majd Sántha Mihályné, utána pedig Imri Mihály lett. Anyagkönyvelő és pénztáros Gábor Albert volt.

A kőműves brigádot id. Mag Lajos vezette. Akkoriban anyagellátási problémák miatt szívesen vállaltak bontással egybekötött átalakítási munkákat, amit részben bontott anyagból valósítottak meg. Ilven munkákat végeztek a környező falvakban, sőt Békésesabán és Gyulán is.

1952. év végére a szövetkezetnek 32 fő tagja volt és alább felsorolt szakmákban tevékenykedtek:

kőműves,  
ács,  
villanyszerelő,  
asztalos,  
bádogos,  
műszerész és  
segédmunkások az építésnél.

Az 1953-as év megkezdése és folytatása sem volt könnyebb az előző évinél. Mindkét szövetkezet pénzügyi nehézségekkel küzdött. Már az év elején kezdett érlelődni az a gondolat, hogy a két szövetkezet együtt jobban tudna működni, jól kiegészítenék egymást. Az építőknek főleg nyáron volt munkájuk, a cipészeknek főleg télen, és így könnyebben átvészelnék a szezonális foglalkoztatottságból eredő hátrányt.

Már 1953. decemberében odáig jutott a helyzet, hogy 17-én a két szövetkezet összehívott közgyűlést tartott, melven 1953. december 31-vel a két szövetkezet fuzióját határozták el.

A közgyűlés megválasztotta az új vezetőséget is, és elnök Gyarmati Péter lett, vezetőségi tagok:

Kotroczó Béla,  
Borsi András,  
Kárpáti József és  
Mihalik János tagok.

A KEVERMESI VEGYES KTSZ. MŰKÖDÉSE 1953-BAN

1953-ban a Vegyes Ktsz.-nél erősen foglalkoztak a kontárkérdéssel. Azért, hogy az ellenőrzés megfelelő legyen, kontárellenőröket választottak, Gyarmati Péter és Tuskás Béla személyében.

Még február hónapban változás következett be a cipész-részlegnél, ahol Berndt János helyett Ködmön Zoltán lett a részlegvezető.

Még az év főbb eseményei a következők voltak:

Julius 25-én üzemi értekezlet lett összehívva azon célból, hogy a Medgyesegyházi BÓRTEX. Ktsz.-hez lehet menni dolgozni. Két fő cipész jelentkezett is, de igen heves vita után az ügyből nem lett megvalósulás, mert Medgyesegyházára vonat, vagy autóbuszjárat nem volt, tehát csak kerékpárral volt megközelíthető. Napi oda- és visszaut kb. 32 km, és munka előtt és utána - különösen hideg idő esetén - ezt megtenni nem is lehetett. Akiknek végképpen nem volt munkájuk, azok átmentek dolgozni az épületszerelőkhez. Itt a nyári hónapokban jó munkalehetőség volt.

Julius 28-ra rendkívüli közgyűlés lett összehívva, ahol Gyarmati Péter elnök lemondott, de lemondását a tagság nem fogadta el. A közgyűlésen a KISZ V. küldötteként Jakab András párttitkár volt jelen. A közgyűlésen szóba került a medgyesegyházi ktsz.-hez való jelentkezés, de szóba került a kevermesi Urszinvi-féle és a lőkősházi borbélyműhelyek bezárása is.

Ezen a közgyűlésen új Szövetkezeti Bizottság lett megválasztva, 7 taggal.

Október 1-én ismét üzemi értekezlet volt, ahol a részlegvezetői változásokat döntötték el.

A kevermesi cipészrészlegnél Ködmön Zoltán, a lőkősházánál Turák József, Dombiratoson pedig Baráth Sándor lett a részlegvezetői teendők ellátásával megbízva.

A legjelentősebb esemény december 17-én történt, amikor a két szövetkezet egyesítését határozták el. Erről az előbbieken már említést tettem.

1954-BEN

Az összevonás után ismét Vegyes Ktsz. néven működött tovább a szövetkezet, és mostmár 65 főre emelkedett a létszám. Ez már jó közép nagyságu üzemnek számított a Ktsz-ek viszonylatában. Még az év folyamán a létszám a Dombegyházi Vegyes Ktsz. megszűnésével még tovább emelkedett, mert onnan több mint 10 tag belépett a szövetkezetbe.

A Dombegyházi Vegyes Ktsz. rövid másfél évig működött. Sok probléma volt a vezetéssel, az adósságok felszaporodtak, stb. Ilven körülmények fennállása mellett a megyei Szövetség elrendelte a szövetkezet felszámolását. A felszámolást követően többen ipart váltottak, mások vállalatokhoz, vagy a termelőszövetkezetbe mentek dolgozni. Többen a Kevermesi Vegyes Ktsz-be kérték felvételüket, és a Vezetőség úgy döntött, hogy részjegyjegyzés mellett elveszik őket. A dombegyházi tagok részjegvei elvesztek, mert a fennálló veszteséget csak úgy tudták némiképpen fedezni.

Dombegyházáról 15 fő jelentkezett, s lett felvéve a Ktsz-be, és egyuttal meg is alakult Dombegyházán a cipész, az asztalos és bádogos részleg. A nagylétszamu dombegyházi cipészrészlegnek eleinte bőven volt munkája, de később csökkent a munkalehetőség, és ezért női féleipők konfekciógyártásához fogtak, hogy a tagokat el tudják látni munkával. A dombegyházi cipészekhez részlegvezetőnek először Ködmön Zoltán, majd később Zsámbok Antal lett kiküldve. Zsámbok Antal egészen 1956. év végéig volt a részlegvezető Dombegyházán. A dombegyházi bővüléssel a szövetkezet létszáma mostmár 80 főre szaporodott fel.

Ezekben az években mindjobban nehezedett a lakosságra az aránytalanul nagy beszolgáltatási kötelezettség, és mivel a mezőgazdasági lakosság jövedelme minimális volt, új munkákat alig végeztek és javítást is csak a legszükségesebbeket. Ez az ipari termelés csökkenéséhez, a szolgáltatások leszűkítéséhez vezetett. Az egyre nehezedő gazdasági helyzet közepette szinte hősies feladat volt a Ktsz-t még fenntartani is, megerősítéséről szó sem lehetett. Az 1953. évi Nagy Imre féle program pedig csak lazította a szövetkezeti mozgalmat. Így pl. a Nagy Imre beszéd után a borbélyok azonnal bejelentették kilépési szándékukat, és az év végéig még egyéb szakmákhoz tartozó iparosok is léptek ki a szövetkezetből. November végén a dombiratosi borbélyrészleg is megszűnt, sőt a dombiratosi asztalosok közül is kiléptek a szövetkezetből. Ezek a jelenségek az amúgy is rossz gazdasági helyzetet csak tovább rontották.

Az igen nehéz gazdasági helyzet ellenére is az 1954-es évet nyereségesen zártuk. Emlékezetem szerint 23 ezer Ft nyereségrészesedést fizettünk ki a tagoknak, ami akkor 1-1 tag 7 napi keresetének megfelelő összeget tett ki.

Említésre méltó esemény volt még 1954-ben, hogy a dombegyházi Ktsz-től a Kevermesi Ktsz-hez átlépő Heszterényi József a megyei Szövetséghez került előadói munkakörbe, és ott is maradt 1957. év márciusáig, amikor az újonnan megalakult Ípületkarbantartó Ktsz. elnöke lett.

Másik igen fontos esemény volt a Ktsz. életében, hogy a Ktsz. 2 lovat és egy gumikerekű lapos tárkocsit vásárolt, mellyel lehetővé vált, hogy a fuvarozást a szövetkezet saját maga végezhesse el. Ezzel az idegen fuvarkölttségek jórészt megszűntek, ami jelentős önköltségcsökkenést eredményezett.

A kocsis Gémes András, a rakodó Zámbó István lett.

1955. ÉVBEN

Május 30-án szakmai értekezlet volt megtartva a Ktsz-ben, ahol megtörtént a részlegvezetők beosztása:

Zsámbok Antal Dombegyházán,

Fodor Antal Lőkősházán,

Ködmön Zoltán Kevermesen

a cipészrészleg vezetője lett.

A féléves mérlegzáró közgyűlés augusztus 22-én volt, ahol ismertette lett a tagsággal, hogy több részleg veszteségesen működött.

Igy pl. a festőrészleg 3.000,- Ft, a dombiratosi cipészrészleg 1.000,- Ft, a lőkősházi cipészrészleg 400,- Ft veszteséggel zárt féléves viszonylatban.

A közgyűlésen új vezetőséget választottak. Az elnök Gyarmati Péter maradt, vezetőségi tagok

Ködmön Zoltán,

Tóth Béla Pál,

Borsi András és

Kotroczó Béla

tagok lettek.

Az ellenőrző bizottság elnöke Kovács Lajos lett.

Az elnök fizetését 1.650,- Ft-ban állapították meg.

A közgyűlésen jelen volt az akkori párttitkár, Kiss Pál Béla is, aki hozzászólásában ostorozta a Ktsz. vezetőit az italozás miatt. Ez volt az első hivatalos és jogos fellépés az italozás ellen, mert az valóban nagy arányokat öltött a Ktsz-ben, de különösen a vezetők körében. Szinte már szóbeszéd tárgya volt a faluban a Ktsz-ben fellépő nagyméretű italozás. Szükségszerű volt tehát az italozás megfékezése, hivatalos formában is.

Nyári foglalkoztatás céljából megkezdte a Ktsz. női félcipők készítését a Cipőnagykereskedelem részére. Fekete és barna női félcipőket készítettünk. Rendkívül fontos lépés volt ez, mert a nagylétszámú cipészrészlegeket a nyári időszakban nem tudtuk volna fog-

lalkoztatni.

December 19-én vezetőségi ülés volt, ahol a kulturális célokra fordítandó összegből könyvek vásárlását javasolták. A könyvek vásárlásával Turák Józsefet és Bozó Sándort bizták meg.

65 db könyv lett megvásárolva, és a politikai könyvek mellett főleg Jókai, Móricz, Darvas, Szabó Pál és Veres Péter regényei kerültek a Ktsz. könyvtárába. A politikai könyveket az ellenforradalom idején elvitték, a többi a felszámolást követően a tagoknak lett eladva.

Ebben az időben a megyei szövetség meghatározott összegű tervet és beralapot szabott meg a szervezetek részére. A beralapot csak akkor lehetett túllépni, ha a Ktsz. a termelési tervet telteljesítette. Ilyen esetben is csak a megyei Szövetség külön engedélyével lehetett a többletbért kifizetni.

A Ktsz. éves szinten a tervét nem teljesítette, a munkabér viszont az előzetes számítások szerint úgy mutatkozott, hogy több lesz az engedélyezetttnél. Ezt a problémát a szervezet vezetősége úgy oldotta meg, hogy minden termelő tagtól levonták a munkabérének 10 %-át, ezzel szemben a nemtermelőktől nem vontak le semmit sem.

Ez az intézkedés a termelő dolgozók ellenszenvét váltotta ki, és rám is olyan hatást gyakorolt, hogy ezen intézkedés nyomán egy verset faragtam, mely a következőképpen hangzott:

Ujévi meglepetés a kevermesi Ktsz-nél

Kezermesen van egy Ksz.,  
Illik tudni soknak már ezt,  
Viharsaroknak legszélén,  
Történnek az ilyesfélék:  
Gondolván az elnök nagvot,  
Lecsökkentem a beralapot.

A bérösszegeből tiz százalékot  
Minden tagtól leredukálok,  
Mert decemberben a beralap  
Nem lehet a legmagasabb  
De csak termelő tagok voltak  
Levonásra jogosultak.  
A nemtermelők tizenhárman  
Nevethettek januárban.  
Ötvenhatan bosszankodtak,  
Mert az erszények laposodtak.  
Elnök és a főkönyvelő  
Olyan okos mind a kettő,  
Osztottak és beszoroztak  
S kiszámolták nagy titokban,  
Ők is a nemtermelőkhöz tartoznak.

/Irtam 1956. január 11-én./

Itt kell megjegyezni, hogy ebben az időben termelő tagként én is a kevermesi cipészrészlegnél dolgoztam.

1955. év végéről az alábbi gazdasági adatok álltak rendelkezésre:

Gépi berendezések bruttó értéke	50 ezer Ft,
Járművek és állatok bruttó értéke	25 ezer Ft,
Összes állóeszközök bruttó értéke	75 ezer Ft,
Anvagkészlet	138 ezer Ft,
Befejezetlen termelés	16 ezer Ft
Késztermék	6 ezer Ft,
Készletek értéke összesen	160 ezer Ft,
Fennálló beruházási hitel	34 ezer Ft,
Nyereség	72 ezer Ft
Termelési érték	2.152 ezer Ft.

Az 1955-ös év sok nehézséggel, sok hibával és vitával zárult, de eredményessége nem vitatható, mert 2.151.883,- Ft termelési értéket hozott. Nyereség 72.300,- Ft volt.

Az állóeszközök és készletek értéke mai szemmel nézve minimálisnak tűnik, azonban ez akkor komoly értéket jelentett.

1956. ÉVBEN

A bérezés mindig kényes témája volt a szövetkezetnek, és korábban javasolták már a normás beállítását. Ez meg is történt László András személyében, aki már korábban könyvelőként dolgozott a Ktsz-nél.

Január 4-én termelési értekezlet volt, ahol ifj. Kátai István erősen bírálta a vezetőket. A bírálatot a vezetőség nem fogadta el, ellenben a következő vezetőségi ülésen nevezettet kizárták a Ktsz-ből.

Ifj. Bozó Antal többek jelenlétében ugyancsak bírálta a vezetőket és ezért fegyelmi elé állították. Sajnos, utólag azt kell megállapítani, hogy a dolgozóknak igazuk volt, mert a Ktsz. elnöke, műszaki vezetője és még pár jóbarát jóformán csak a korcsmában voltak megtalálhatók, sőt még az is előfordult, hogy a Ktsz-t érintő kérdéseket is a korcsmában beszéltek meg. Jellemző volt a vezetőkre, hogy pl. az egyik borbélyt részegeskedésért írásbeli figyelmeztetésben részesítették, ugyanakkor maguk is azt csinálták.

Az 1955. évi évváró közgyűlés március 21-én volt a Ktsz. által átalakított kulturházban. /A községi nagyvendéglőt alakították át kulturházzá./ A közgyűlésen a megyei Szövetség kiküldötte Heszterényi József volt. A közgyűlésen szóba került a 10 %-os munkabérlevonás is. Gyarmati Péter elnök a hibát a részlegvezetőkre hárította azzal, hogy az előirt normánál több bért irtak ki. A községi párttitkár, Kiss Pál Béla bírálta az adminisztratív dolgozókat, hogy nem tartják be az előirt munkaidőt, Gábor Albert kivételével. Bírálta a Ktsz. könyvelőjét, Fodor Ilonát, hogy nagyon fölényesen beszél az emberekkel, és ismét bírálta a részegeskedőket.

Március végén a megyei Szövetség a könnyűipar leépítését vette tervbe és megkezdte a Ktsz-eknél annak végrehajtását. Így Kevermesen is erősen lecsökkentették a konfekciótermelést. A cipészek közül többen az építőkhöz

mentek dolgozni. Hibák is előfordultak a készáru-termelésnél, pl. előfordult az, hogy az elkészített 100 pár nőcipőből 34 párat nem vettek át, mert nem volt kemény a kaplija. /A cipő orra./ Ez a technológiai hiba nagyban hozzájárult ahhoz, hogy csak kisebb mennyiségben, de minőségileg jobban végezzük a készáru-termelést.

Április 5-én meghalt Luki György, aki raktáros és gumijavitó volt, és helyette ideiglenesen Hammer János vette át a raktárosi teendőket.

Heszterényi Mária fel lett véve adminisztrátori munkakörbe. A féléves mérlegzáró közgyűlés augusztus 21-én volt. Ekkor már érezni lehetett, hogy a Ktsz-ben a vezetés megingott. Szeptember 15-én Fodor Ilona, a Ktsz. könyvelője elment és helyette Vetró József vette át a könyvelői teendőket.

Ezekben a napokban már nagyon előrevetítette árnyékát a hamarosan bekövetkező ellenforradalom. A Ktsz-en belül továbbra is nagy probléma volt a vezetők íszákossága. Az elnök személye ellen is sok kifogás merült fel. Különböző pénzügyi manipulációk szivárogtak ki, melyeket a felettes szerveknek is tudomására hoztak, feltehetően névtelen levelek formájában.

Ezek után az illetékeseknek is tenni kellett valamit.

Október 5-án a megyei Szövetségtől Heszterényi József és Jass elvtársak voltak kint és ellenőrzést tartottak. Ezt követően rövid idő múlva Kolompár elvtárs, a megyei Szövetség személyzeti vezetője és párttitkára volt kint és próbálta előkészíteni Gyarmati Péter leváltását az elnöki tisztségből. A helyi pártszervezet is jobbnak látta ha lecsitul körülötte az elégedetlenség. Kolompár elvtárs többeket felkért, hogy vállalják el az elnöki tisztséget.

Ezek között volt: Ködmön Zoltán,  
Turák József,  
Ifj. Kárpáti József,  
Lakatos Tibor.

Fentiek közül azonban egyik sem vállalkozott az elnöki beosztásra, mivel akkoriban már eléggé zilált volt a politikai helyzet.

Az ellenforradalmi események lényegében csak október 27-én érték el Kevermest, ekkor volt némi zavargás. A Ktsz-ben november 3-án választották meg az ügynevezett "munkástanácsot", mely november 9-ig együttműködött a régi vezetőséggel. November 9-én a rádió felhívást intézett a régi vezetőkhez, hogy mindenki menjen vissza a helyére és végezze tovább a munkáját. Ekkor újból a régi vezetőség vette át a Ktsz. irányítását, vezetését.

A politikai helyzet még nem volt stabil, mert november 16-án újból a "munkástanács" vette át a vezetést a Ktsz-ben.

December 1-én ismét gyűlés lett összehívva, ahol olyan javaslat hangzott el, hogy a cipészek váljanak le az építőktől. Ezt az elgondolást a cipészek támogatták is. A végeredmény az lett, hogy mindenütt leltározást rendeltek el és megválasztották a leltározó bizottságokat.

December 4-én igen viharos gyűlés volt a Ktsz-ben. Összeütközés volt a régi vezetőség és a "munkástanács" között. Terítékre kerültek a régi vezetők hibái, szemrehányást kaptak helytelen vezetési módszereik miatt. Ismét felvetődött a szétválás problémája.

A gyűlés vége az lett, hogy új vezetőséget választottak, mely első lépésként az irodaszemélyzet csökkentését határozta el.

Új vezetőségi tagok lettek: Ifj. Kárpáti József,  
Gerebenics András és  
Turák József.

A munkástanács mint olyan meg is szűnt és mint új vezetőség működött tovább.

December 23-án, vasárnap a szervezet ismét taggyűlést tartott, és a Ktsz. felszámolásáról hozott határozatot.

Megválasztották a felszámoló bizottságot, melynek tagjai voltak: Gyarmati Péter,  
Fodor János,  
Lázár Imre,  
Horváth Mihály,  
Kotroczó Béla,  
Borbás János és  
Ifj. Kárpáti József.

A következőkben idézek az 1956. december 23-án tartott közgyűlési jegyzőkönyvből:

"... Heszterényi József szövetkezeti tag kifejti, hogy annak idején a szövetkezet milyen nehéz anyagi körülmények között indult és a szorgalmas munkának milyen szép eredménye lett. Kiemeli azt, hogy a szövetkezet felsőbb hatóságai tovább is működnek, a szövetkezet alapszabálva ma is érvényes, semmi értelmét sem látja annak, hogy most egyesek az évek során közös és odaadó munkával megszerzett vagvont széthuzzák. A szövetkezet dolgozói részére minden üzeméghoz az anyag beszerzése sokkal könnyebb és sokkal inkább biztosított, mint az esetben ha valaki egyéni vállalkozásba fog. Arra kéri a megjelent tagokat, hogy álláspontját tegyék magukévá és mellőzzék a szövetkezet életében történő bármilyen változás elősegítését.

Biró István szöv. tag igen hosszú beszédben teljesen osztotta álláspontját az előtte felszólaló Heszterényi Józseffel. Előadta, hogy a ma erős szövetkezet, ha részekre szakadna, ugy annyi életképtelen lesz belőle, amely esetleg egy anyagi összeomláshoz vezetne.

Kotroczó Béla szöv. tag ezután a szövetkezet feloszlata mellett foglalt állást, melyet teljes mértékben támogatott Gyarmati Péter is.

Előadta, hogy az évek hosszú során volt a szövetkezetnek olyan részlege, mely állandó ráfizetést mutatott, semmi értelmét sem látja annak, hogy ezek rossz működését egy másik részleg táplálja.

Feltétlen a szövetkezet feloszlása mellett foglalt állást, mert szerinte az egymást teljesen megértő szövetkezeti tagok külön-külön úgy is megalakítják a nekik megfelelő üzemágankénti kisipari termelőszövetkezetet.

A vita befejeztével szavazásra került a sor, és két szavazat ellenében 42-en a Ktsz. felszámolása mellett szavaztak.

A leltározás a karácsonyi Ünnepek után kezdődött meg, s ezzel lezárult a kevermesi ktsz. életében a legviharosabb gazdasági év, s egyben egy korszak is.

Az 1956-os év végén a készletek értéke 187.300,- Ft volt, a kinnlevőségek összege 86.000,- Ft-ot tett ki.

A Ktsz. összes saját forrásainak értéke 153.700,- Ft volt.

Minden politikai és gazdasági vihar ellenére a Ktsz. tagjainak dicséretére válik az, hogy a termelőmunkát nem hagyták abba sem november, sem december hónapokban sem, pedig ebben az időben az országban nagyon sok munkahelyen nem dolgoztak, tudatosan, vagy félrevezetve szabotálták a munkát.

A kevermesi Ktsz-ben alig-alig volt olyan, aki nem akart dolgozni, a nagytöbbség tudatában volt annak, hogy csak munka ellenértékéért kaphatnak munkabért.

Ilyen általános közhangulat mellett még azok is dolgoztak, akiknek nem izlett a munka.

#### 1957. évben

Az 1957. és az 1958. év volt az, amikor Kevermesen két Ktsz. működött egys időben egymással párhuzamosan. Ez volt a második eset, hogy az építők és a cipészek különváltan dolgoztak.

#### A./ Kevermes és Környéke Cipész és Sziygvártó Ktsz.

A volt Kevermes és Környéke Vegyes Ktsz. felszámolása megkezdődött és még tartott leltározás, amikor 1957.

Január 7-én a cipészek Puskás Béla Március 15. ut 30. szám alatti házában újból megalakították 15 fővel, a Kevermes és Környéke Cipész és Sziogyártó Ktsz.-t.

A belépett 15 fő az alábbiak voltak:

Kevermesről: Baráth Sándor, Fodor Antal, Ködmön Zoltán, Kotroczó Károly, Puskás Béla, Turák József, Gyarmati Péter, Bán Ferenc, Mikoly József és Zsámbok Antal;

Dombiratosról: Domonkos György, Gál János és Ruzska István;

Lőkősházáról: B. Tóth József és Zsámbó István.

Az elnök Fodor Antal lett, vezetőségi tagok pedig Turák József és Ködmön Zoltán lettek. A szövetkezet könyvelője Turák József lett, aki a könyvelést másodállásban végezte, mert emellett termelőmunkát is végzett.

Most pedig idézek az 1957. január 7-én Puskás Béla lakásán felvett jegyzőkönyvből:

"... Gyarmati Péter előadja, hogy helyes volna ha egy szövetkezetet megalakítanánk, mert egységesen jobban tudunk érvényesülni, valamint anyagot is egységesen előnyösebben szerezhethetünk be.

A fenti tagtársak egyhangulag amellett döntöttek, jónak látják, hogy továbbra is a szövetkezetben dolgozzanak, melyet alább aláírásukkal is igazoltak."

Ezen az alakuló gyűlésen a jegyzőkönyvvezető én voltam, így a jegyzőkönyvnek egy példánya megmaradt.

Közben az előző szövetkezet megmaradt vagyonának felosztása megtörtént, és szétszétásra került a létszám arányában a két szövetkezet között.

Épületkarbantartó és Cipész Ktsz. között történt a megosztás.

A kis cipész szövetkezet pénzügyileg jól működött. Nyáron konfekciótermelést végeztünk, s így biztosítva volt a folyamatos termelés. Ez szükséges is volt, mert az ellenforradalom következményeként nagy volt a termelési-

esés. A kiesést minél gyorsabban pótolni kellett. A Cipőnagyker-nek leszállítottunk 150 pár goyzer-varrott női félcipőt, 417 pár szeges női félcipőt, és a Gyulai Szabó Ktsz. boltjának pedig 101 pár férfi papuesot. Mindezek mellett elsődleges feladatunknak tekintettük a lakossági javítómunkát is.

Három részlege volt a kis szövetkezetnek:

Kevermesen cipész és szijgyártó részleg	11 fővel,
Dombiratoson cipészszerészleg	2 fővel, és
Lőkősházán cipészszerészleg	2 fővel.

E kis szövetkezet egész évi termelése készáruban az alábbi volt:

Csizma	1 pár	Férficipő	7 pár
Gyermekecipő	1 pár	Női félcipő	695 pár
Lószerszám	1 pár	Papues	101 pár

#### B./ Kevermesi Épületkarbantartó Ktsz.

Január 16-án megalakult Kevermesen az Épületkarbantartó Ktsz. is 15 taggal, melyhez csatlakozott a dombegyházi cipészszerészleg is. Ez pillanatnyilag furcsa "házasság" volt, de akkor a cipész Ktsz. nem vállalta őket.

Az építők a működést a hideg idő miatt csak március közepén tudták megkezdeni, amikorra létszámuk már 23-ra emelkedett. Év végére már 36 fő létszámot számoltak. A működésük nehezen indult, de a fellendülő gazdasági életbe jól kapcsolódott bele.

A Ktsz. első közgyűlése június 8-án volt, melyen 17 tag jelent meg. Ez alkalommal megválasztották a vezetőséget is, mely az alábbi volt: Heszterényi József lett az elnök, vezetőségi tagok pedig

Medgyesi József,  
Huszka István és  
Bíró István lettek.

E Ktsz. összetétele nagyon vegyes volt, mert betonosokat, kőműveseket, ácsokat, festőket, villanyszere-

lőket, bádigosokat és cipészeket foglalkoztatott. A szövetkezet 22 ezer Ft anyagkészlettel indult, és év végére 98 ezerre emelkedett fel.

Az épületkarbantartó Ktsz. kénytelen volt hitellel dolgozni, mert az építés általában mindig hosszú át-futási idővel valósul meg.

Ezzel ellentétben a Cipész Ktsz. 1957. és 1958. években teljesen hitel nélkül és nagyon is eredményesen dolgozott. A pénzügyi helyzete annyira stabil volt, hogy az Épületkarbantartó Ktsz.-nek 18 ezer Ft kölcsönt is tudott nyújtani. Ez a kölcsön mindaddig fennállt, míg a két Ktsz. fuziója meg nem történt, mely 1959. január 7-én volt, amikor már csak elszámolás tárgyát képezte a fennálló hitel.

Mi annak a magyarázata, hogy a Cipész Ktsz. 15 tagu létszámával olyan eredményesen tudott működni?

Az, hogy a cipészeknél nagyobb volt az összetartás, jobb volt az együttműködés, és az addig eltelt 5 év tapasztalatai jobban érvényesültek. A Cipész Ktsz.-ben a vezetés a kis létszám mellett teljesen patriarehális volt, ugyszólván minden fontos dolgot együtt tudunk megbeszélni, és minden tekintetben - így gazdaságilag is - eredményesen tudunk működni.

#### 1958. ÉVBEN

Ebben az évben a gazdasági fellendülés még nagyobb volt, mint 1957-ben, s ez kedvezően hatott mindkét Ktsz. működésére. A Cipész Ktsz. termelése majdnem azonos volt az előző évvel, ami érthető is, mert a létszám változatlanul 15 fő volt, változatlanul alacsony technológiai felszereltség mellett. Viszont az Épületkarbantartó Ktsz. eredményei az előző évihez viszonyítva erősen emelkedtek. Ez persze a szakma sajátosságának köszönhető, mert az építés lehetőségei szinte korlátlanok voltak. Ebből persze arra lehetne következtetni, hogy az építők pénzügyi helyzete stabilizálódott.

És mégis mi volt a valóság? Az, hogy amíg a Cipész Ktsz. 2 évig erősen stabil pénzügyi helyzettel szinte egyhelyben topogott, addig az Épületkarbantartó Ktsz. 1975. évi termelési értékét 1958-ban megduplázta, de pénzügyi helyzete nem volt kielégítő.

Ebben közrejátszott az is, hogy a megnövekedett feladatokhoz nem volt megfelelő képzettségű műszaki irányító. Ez az építkezéseknél megbosszulta magát.

1958. második felében előrevetette árnyékát, hogy a két különálló szövetkezetet ismét hasznos lenne egyesíteni. Így egy erősebb szövetkezet képes lenne nagyobb feladatok elvégzésére, az esetleges ellentmondások megszüntetésére, ami végsősoron a szövetkezeti mozgalom erősödését szolgálja. A fuzió hátráltatója a szakmai sovinizmus volt, mert egyes szakmákban nagyobb volt a munkalehetőség, és ott egész éven át jól kereshettek a szövetkezeti tagok. Ez főleg az építőipari szakmákra vonatkozott, viszont a javítás-szolgáltatás nem biztosított nagy kereseti forrást.

Voltak, akik azt az álláspontot képviselték, hogy az építők hozzák a pénzt a szövetkezetnek, és mégsem részesülnek jobban a nyereségrészesedésből, mint más, kevesebb jövedelmet hozó szakmabeliek.

Meg kell jegyezni, hogy ez a nézet nem is olyan egyértelmű, mint amilyennek látszik, mert akinek több a munkabére, az a munkabér arányában már is többet kapott a nyereségrészesedésből. Nehéz volt megértetni, hogy a jól menő szakmákban ugyyszólván könnyen megkereshettek volna kétszerannyit is, mint más szakmákban, ahol nagyon is meg kellett dolgozni a kevesebb bérért is.

Végtére mégis sikerült a kedélyeket lecsillapítani, és megértést tanusítani a különböző szakmák között, s így létrejöhett a fuzió.

1959. ÉVBEN

1959. január 7-én megtörtént az Épületkarbantartó és a Cipész ktsz. fuziója, és utána Kevermes és Környéke Vegyes Ktsz. néven működött tovább. Így a január 7. két esetben is jelentős a szövetkezet életében, mert 1957. január 7-én alakult meg a Cipész Ktsz, és 1959. január 7-én jött létre a fuzió.

A fuzió előkészítésében a KISZÖV. képviselőjében Jakab András szervezési osztályvezető működött közre. Mindkét szövetkezet külön-külön megtartotta közgyűlését, majd utána egy összevont közgyűlés lett összehívva, ahol a KISZÖV-öt Jakab András szerv.osztályvezető, a helyi tanácsot Szelezsán György tanácselnök, míg a helyi pártbizottságot Tomonieska Zoltán párttitkár képviselte. Ez alkalomból mindkét szövetkezet vezetősége lemondott és helyükbe a két szövetkezet tagjaiból új vezetőséget választottak.

Az új vezetőség a következő volt:

Elnök: Heszterényi József;

Vezetőségi tagok: Medgyesi József,  
Záblóezki István,  
Gvarmati Péter és  
Zsámbok Antal.

Az ellenőrző bizottság elnöke: Ködmön Zoltán;  
a szövetkezeti bizottság titkára pedig Zsámbok Antal lett, aki egyben a szövetkezet párttitkárának is meg lett választva.

A fuzió idején a Cipész Ktsz. 14 fő termelő és 1 nemtermelő,

az Épületkarbantartó Ktsz. 25 fő termelő és 3 fő nemtermelő tagból állt,

összesen 39 fő termelő és 4 fő nemtermelő dolgozó.

Fentiekén kívül volt még 2 fő ipari tanuló, így a teljes létszám 45 fő volt.

A szövetkezet éves terve 2.392 m/Ft volt, melyet 3.404 m/Ft-ra teljesítettünk. Sok közületi építési munkát kaptunk, s a bő munkalehetőség következtében a létszám fokozatosan 74 főre emelkedett.

A megnövekedett feladatok ellátására műszaki vezető beállítása is szükségessé vált. Ezen teendők ellátására a szövetkezet vezetősége Borbás János ács- és kőművesmestert vette fel, aki már az előzőekben is ellátta ezt a feladatot. Nevezett szakképzettsége és gyakorlata nagymértékben hozzájárult a szövetkezet további jó működéséhez.

A központ Kevermesen volt, Dombiratoson, Dombegyházán és Lőkősházán pedig különböző részlegek működtek. A termelés 81,07 %-át az építőipari termelés tette ki.

Az építőipari termelés ágazati megoszlása a következő volt:

Tsz-eknek és Állami Gazdaságnak	962 m/Ft,
Postának	11 m/Ft,
Tanácsoknak	710 m/Ft,
Moziüzemi Vállalatnak	25 m/Ft,
Lakosságnak	427 m/Ft,
Egyéb átalakítás és tatarozás, stb.	612 m/Ft,

Az építőipari termelés összesen: 2.747 m/Ft,  
ami viszonylag nem kis összeg.

Évközben a szövetkezetnek 174 m/Ft hitele állt fenn, mely évvégére 77 m/Ft-ra csökkent. A megnövekedett termeléshez nagyobb beruházásra is szükség volt, melyet részben hitelből, részben saját erőből végeztünk. Az összes évi beruházás 101 m/Ft értékű volt.

A két szövetkezet egyesülése az első évben nagy gazdasági eredményt hozott, amit külön-külön nem tudtak volna elérni. Bizonyítja ezt az a tény, hogy ebben az évben teljes termelési érték közel 3 és félmillió Ft volt.

A termelés felfutását és az eredmények nagyarányu növekedését a fuzió, az egyesülés tette lehetővé, de az egyesülés lényeges volt a szövetkezet további működése szempontjából is.

### 1960. ÉVBEN

Előljáróban megemlítem, hogy január hó első napjaiban indult meg az Mg.Tsz-ek nagyarányu felfejlesztése és ebben az agitációs munkában a Ktsz. párttagjai jelentősen kivették részüket, különösen Medgyesi József, Molnár István, Lakatos Károly és Zsombok Antal elvtársak.

A szövetkezet 1960-ra 3.733 ezer Ft-os tervet kapott, melyet sikerült túlteljesíteni. Az éves munkaverseny is ebben az évben kezdett kibontakozni, és éves viszonylatban 2 %-os tervtúlteljesítést vállaltunk. Ezt a vállalást - sajnos - csak kis mértékben tudtuk teljesíteni.

Építőipar részlegünk az előző évből áthuzódó tsz-építkezéseket az év első felében befejezte, sőt még hat új tsz. létesítményt is csaknem teljesen befejezett. Összes tsz-építkezésünk 1.690 ezer Ft értéket tett ki, mellyel jelentősen hozzájárultunk a nagyüzemi gazdaságok fejlesztéséhez.

A cipészrészleg már 800 pár női cipőt készített a belkereske delemnek.

Ebben az évben nagy szerepe volt az 5 %-os építőipari árkiegyenlítési forgalmi adónak, melyet az építőipari termelés után kellett befizetni, holott korábban az építőipari termelés adómentes volt. 1960-ban még az is csökkentette a nyereséget, hogy utólag az 1959. évi építőipari termelés után is be kellett fizetni az árkiegyenlítési forgalmi adót, mely összesen 186.300,- Ft-ot tett ki.

Mindezen negatív jellegű tényezők következtében ebben az évben 97.900,- Ft nyereségrészesedést fizettünk ki a tagoknak, a szövetkezet történetében eddig a legmagasabb összeget. Ez egy-egy tag részére 30 napi munkabérnek megfelelő összeg volt. Közben még beruházásokat is eszközöltünk. Vásároltunk egy gyalugépet, egy betonkeverőgépet, egy motorkerékpárt és egy vízszivattyút.

Mindezekon kívül a meglevő tehergépkocsin generáljavítást végeztettünk el.

A jó munka mellett is hibaként kell megemlíteni, hogy több nagyobb építkezés nem lett befejezve, átfutási idejük a tervezettnél hosszabbra nyúlt, ami egyrészt a műszaki vezetés hiányosságainak, másrészt a dolgozók körében jelentkező munkafegyelem lazulásának tudható be.

December 31-ig a termelői létszámot 15 fővel csökkenteni kellett, melvet felettes szervünk, a Békés megyei KISZÜV. intézkedése alapján kellett végrehajtani. Ezzel a termelői létszám az év végére 49 főre csökkent. Ez az intézkedés igen kedvezőtlenül hatott a szövetkezetre, mert még jól dolgozó szövetkezeti tagok is belekerültek a létszámcsökkentésbe.

Sajnos nem egy esetben fordult elő az, hogy a központi intézkedések rossz pszichikai hatást váltottak ki a dolgozók körében, és ez gyakran elkerülhető lett volna, ha mint például most is nem egy adminisztratív intézkedéssel küldenek el 15 dolgozót.

Mindezekről függetlenül eddig ez az év hozta a legjobb eredményt. Így például a jóváhagyott mérlegszerinti nyereség 342.343,09 Ft, a nettó nyereség pedig 247.343,09 Ft volt.

Ebben az évben az anyagfelhasználás 4,9 %-kal csökkent az előző évinél, ami jelentős eredménynek számított.

1961. ÉVBEN

Termelésünket 49 fő termelőlétszámmal kezdtük meg, a létszámunk az év végére 1 fővel csökkent. Az évi globális terv 3.463 ezer Ft volt, melyet csak 2.955 ezer Ft-ra tudtunk teljesíteni. A tervteljesítést nagymértékben befolyásolta a közületi építkezések korlátozása, melyet túlteljesíteni nem lehetett. A termelési tervhez viszonyítottan nagyobb arányú volt a lemaradás a készárutermelésben és a javításban, azaz az egyik területen 30,7 %-os, a másik területen 76,6 %-os volt a tervteljesítés. Így e két területen a kiesés igen nagy volt, amit sem a közületi építkezés 102,5 %-os-, sem a lakossági építkezés 120,5 %-os tervtúlteljesítése nem tudott ellensúlyozni.

Viszont pozitív eredménye ennek az évnak, hogy az előző évinél alacsonyabb termelési érték mellett is minden eddiginél nagyobb nyereséget hozott, azaz 451.100,- Ft-ot, ami a termelés 15,3 %-ának felel meg.

Az egy fő termelő dolgozóra eső havi átlagbér 1.118,- Ft volt. Ez elég alacsony, de figyelemmel kell lennünk arra a körülményre, hogy egy vegyes jellegű szövetkezetnél vannak olyan szakmák is, ahol az átlagkereset 600-700 Ft volt. Ez a tény nagyban csökkenti az átlagbért.

Nagyon lényeges eredménye ennek az évnak az, hogy a szövetkezet saját erőből megvásárolta a községi tanácstól az eddig bérelt üzemházat 60.450,- Ft-ért. Ezenkívül még több gépet is vásároltunk ugyancsak saját erőből.

Összefoglalva szövetkezetünk 1961. évi működését, megállapíthatjuk, hogy az előző évinél jóval alacsonyabb termelési érték mellett is lényegesen nagyobb nyereséget értünk el, 451 ezer Ft-ot. Ebből 119,8 ezer Ft-ot fizettünk ki nyereségrészesedés címén, ami 41 napi átlagmunkabérnek felelt meg dolgozónként.

Negatív tényezőként kell megállapítani azt, hogy az eredmények ellenére is az építkezések befejezése elhúzódott, a műszaki vezetés nem törekedett a gyors befejezésre, pedig ez még jobb eredményeket biztosíthatott volna a szövetkezetnek. Szépséghibája még ennek az évnek, hogy több esetben nem végeztünk minőségileg megfelelő munkát.

Ezért például a nagykamarási üzletház és a dombegyházi Petőfi tsz-nek épített csibenevelő nem megfelelő és nem határidőre való megépítéséért jelentős összegű kártérítést kellett fizetni.

1961. december 14-én új vezetőséget választottunk. A közgyűlés az alábbi vezetőséget választotta meg:

Elnöknek:	Heszterényi Józsefet,
Vezetőségi tagoknak	Hudák Jénost, Cz. Kotroczó Józsefet, Zsámbok Antalt és Lakatos Tibort választotta.

Az ellenőrző bizottság elnöke Ködmön Zoltán lett. Az ellenőrző bizottság tagjai pedig Főrizs József és Bugyi Béla szövetkezeti tagok lettek.

Év végén, december 30-án ünnepeltük meg a szövetkezet fennállásának 10 éves évfordulóját. Az ünnepi közgyűlésen a KISZÖV. küldötteként Jakab András osztályvezető vett részt, a helyi pártbizottságtól Tomonicska Zoltán párttitkár volt jelen.

Akik folyamatosan 10 évet töltöttek a szövetkezetben, illetve alapítástól fogva ott dolgoztak, azok díszoklevelet és 400-400 Ft jutalmat kaptak.

Ezenkívül négy szövetkezeti tag megkapta a "Kiváló Szövetkezeti Dolgozó" kitüntetést is.

A kitüntetettek az alábbiak voltak:

Heszterényi József elnök,  
Turák József vez.könyvelő,  
Gulyás Imre cipész és  
Kotroczó Károly cipész.

### 1962. ÍVBEN

Ebből az évből csak I. negyedév telt el, mert 1962. április 1-én /nem tréfa! / megtörtént a fuzió. /Erről később! /

Az év az előző évi eredmények láttán igen jó reményekkel indult, de - sajnos - a remények gyorsan szertefoszlottak.

A szövetkezet vezetősége tervbe vette egy korszerű raktár megépítését. Az építési terv már el is készült, amikor tudomást szereztünk arról, hogy felettes szervünk elrendelte a szövetkezet fuzióját. A központ ilyen intézkedése mostmár lehetetlenné tette a további terveket, mely a korszerű raktár megépítése mellett a következő évben egy új üzemház megépítését tervezte. De mindennek vége lett.

Mivel az 1961-es gazdasági év a szövetkezetnek jó eredményt hozott, ezért a fuzió elrendelése úgy hatott ránk, mint a derült égből a villámcsapás.

Az anyagi körülmények nem indokolták a fuziót és azt a szövetkezet tagjai sem helyeselték, sőt a község vezetői sem, mert bekövetkezett az, amit akkor még csak sejtettek, hogy az az intézkedés a Ktsz. végleges felbomlásához vezet Kevermesen.

A fuzió létrehozása úgy indult, hogy minden marad úgy, ahogy volt, csak éppen a vezetés lesz Mezőkovácsházán.

A munkalehetőségeket is úgy alakítják ki, hogy például a kevermesiek a közvetlen környéken fognak dolgozni. Persze ez csak rövid ideig volt így, mert nemsokára egyre távolabbra, majd a rosszlelkű szegedi építkezésre vezényelték a dolgozókat.

Itt csak megjegyzem, hogy Szegeden a Mezőkovácsházi Ktsz. 126 lakást épített, és a befejezés után több mint 2 millió Ft minőségi kötbért és kártérítést kellett fizetni.

Sajnos a Mezőkovácsházi Ktsz.-nél olyan intézkedéseket honosítottak meg - legalább is úgy látták a vidéki dolgozók -, különösen amikor a Battonyai Ktsz. isoda-fuzionált, hogy a más helységeken működő részlegek mindig valamiben hátrányt szenvednek. Ezt hosszabb idő után megunták a dolgozók, eleinte vitatkoztak, méltatlankodtak, majd megunva az örökös vitatkozást kiléptek a Ktsz.-ből.

Sokan magánipart váltottak, vagy elmentek máshova dolgozni.

A KISZÖV. azzal indokolta a fuziót, hogy csak olyan építőipari tevékenységet végző szervezet működhet, melyben a műszaki vezetőnek technikai végzettsége van, mert enélkül az építkezés nem folytatható.

A későbbiekben azután kiderült, hogy a volt műszaki vezető minden tekintetben felülmulta a technikai végzettségű szakembereket. No, de lényegesebb volt a technikai végzettséget igazoló papír. Vagy talán más volt a lényeg? A későbbi valóság szerint talán igen.

Befejezésül szeretnék idézni a Kevermesen 1962. január 15-én és a március hó 21-én felvett jegyzőkönyvekből:

\* Jegyzőkönyv. Készült 1962. évi január hó 15-én a Kevermesi Vegyes Ktsz. helviségében, ahol jelen voltak az építőrészleg tagjai és a cipészek.

Tárgy: Szövetkezetünk egvesülése a Mezőkovácsházi Építőipari Ktsz-szel, és a cipészek egyesülése a KISZÖV. által kijelölendő Ktsz-szel. Az elnök ismerteti a jelenlevő dolgozókkal, hogy 1962. január hó 12-én a KISZÖV. Elnöke behívott értekezletre, s az értekezleten a következő feltételeket ismertette: A szövetkezetnek jelenleg nincs megfelelő képzettségű műszaki szakembere, melyet 1962. január 1-ig kellett volna beállítani. Ez a mai napig sem történt meg, ezért a szövetkezet építőipari kijelöléseket egyáltalán nem kaphat és építőtevékenységet sem folytathat.

Itt emlitem meg, hogy azt a javaslatot adták és terjesztették felém, amennyiben a tagság úgy látja, hogy a Mezőkovácsházi Íp. Ktsz-szel hajlandó lesz egyesülni, akkor ezirányban nyilatkozzanak. Azok a kartársak, akik nem hajlandók, nem óhajtják az egyesülést, azok még a mai nap folyamán 4 óráig írásban jelentsék be, mivel 16-án reggel fix létszámmal kell a KISZÖV. Elnökénél jelentkezni.

Az építők egyöntetűleg azt az álláspontot fogadták el, hogy a Mezőkovácsházi Építőipari Ktsz-szel egyesülnek.

A cipész részleg tagjai arra az álláspontra helyezkedtek, az egyesülés ellen nincs kifogásuk, de csak olyan Ktsz-hez hajlandók csatlakozni, amely rentábilis, hogy biztosítva legyen továbbra is a munkájuk, mely a létfenntartást is biztosítja...

... Tagságunk felveti, hogy anyagilag a mi szövetkezetünk jelenleg erősebb, mint amelyik szövetkezethez csatlakoznánk. és ezen keresztül kéri, olyan elbírálásban részesüljenek, amilyenben eddig voltak. Nem akarjuk azt, hogy mostohagvermekként kezeljenek bennünket az egvesülés után."

Az 1962. március 21-én megtartott közgyűlésen felvett jegyzőkönyvből:

"... Goldberger elvtárs jellemezte a fuzió előnye-  
it népgazdasági szempontból, mivel cél, hogy a költ-  
ségek csökkenjenek, és ilyen alapon a szövetkezet  
még nyereségesebb legyen.

Felvetette, hogy a tagság most nem akarja a fuziót,  
később a tagság maga fogja kérni.

A cipészek nyári időben az építő Ktsz-nél dolgoz-  
hatnak. A meglevő műszaki apparátust összpontosítani  
kell. Ezt pedig Kevermesen nem lehet megtenni. Na-  
gyobb egység gazdaságosabban fog dolgozni.

Dobrai elvtárs előadta, hogy Kevermesen megfizetni  
olyan műszaki szakembert amilyenre szükség van nem  
lehet és nem is jön ide el...

Szelezsán György tanácselnök: A fuzió megvalósítá-  
sához a tagság szavazatának a többsége kell, azonban  
ez a folyamat, mert a tsz-eket is egyesíteni fogják.

... Az elnök az elhangzott hozzászólások után fel-  
hívja a szövetkezet tagságát, hogy karfelnyujtással  
foglaljanak állást a fuzió kérdésében.

A felhívás eredménye alapján egy ellenszavazat elle-  
nében a szövetkezet tagsága a fuziót elfogadta.

A szavazás után elnök bejelenti a közgyűlésnek, mivel  
egy ellenszavazat volt, a fuziót elfogadjuk.

Ezzel a közgyűlést az elnök bezárta."

A szövetkezet 1962. I. n.évi működése, -mint ahol az  
építőipar adja a fővolument - veszteséges volt.

27 ezer Ft veszteséggel, de jelentős anyagi készlet-  
tel, tartalékalappal, állóeszközökkel és 35 fő dol-  
gozóval ment át a Mezőkovácsházi Építőipari Ktsz-hez,  
14 fő pedig a Medgyesegyházi BÓRTEX. Ktsz-hez.

Ma már ebből a létszámból 2 fő van a mezőkovácsházi  
és egy fő a medgyesegyházi Ktsz-nél.

## U T Ó S Z Ó

Ugy érzem nem volt hiábavaló munka, melyet a Ktsz. történetének megírására fordítottam. Talán szükséges is volt a megírása, mert még sok esemény emlékezetemben élt.

Igy honismereti munkámmal én is hozzájárultam szülőföldem, szűkebb hazám jobb megismeréséhez.

Egy-egy szervezeteknek vannak sajátosságai, más szervezetektől eltérő eseménvei, melyek érdekessé és értékessé teszik a multat.

Érdekes lehet még azoknak is, akik benne éltek a forгатagban, de nem vizsgálták annak körülményeit és összefüggéseit, ami körülöttük történt, ami szemük előtt ment végbe.

Egy ilyen szervezeteti történetben feléled, megújul és megszépül a mult, pedig sok küzdelemmel, nehézséggel volt telítve, annál is inkább, mert abban az időszakban a politikai helyzet mellett a gazdasági helyzet sem volt valami kecsegtető.

Jó, ha az utókor megismeri azt a küzdelmet, helytállást, összefogást és élni akarást, melyet az iparos elődök éltek át.

A volt iparosok megértették a haladást és a fejlődést, alkalmazkodtak a megváltozott szocialista körülményekhez és hittel, reménnyel fogtak hozzá a Ktsz. megalkotásához. Lelkesen szolgálták az újat, ha olykor meg-megtorpantak is, de nem veszítették el kedvüket, hanem ha sokszor megtépázva is, mindig alkotó részesei voltak a zajló gazdasági átalakulásnak.

Azoknak szól ez az irás, akik kutatják a multat és még élnek az iparos nemzedékből - bár sokan kihullottak az élők sorából - de szól azoknak is, akik akarják megérteni a jelent, alakítani a jövőt, az iparosság életének jegyében.

Mélyreható közgazdasági elemzést nem végeztem, de az nem is volt céлом, inkább a körülményekkel foglalkoztam, ebben is a fejlődést előrelendítő, vagy a fejlődést gátló tényezők vizsgálatát tartottam szem előtt. Teljességre sem törekedtem, mert a rendelkezésre álló adatok is hiányosak voltak. A Ktsz. iratanyagából csak az maradt meg, amit én eltettem, illetve amit naponta a naplómba feljegyeztem.

Jó arra emlékezni, hogy ez a kis közösség 10 évig jóban-rosszban kitartott a szövetkezeti élet mellett, és az alapítótagok magukénak vallották a szövetkezetet, és úgy is dolgoztak abban.

Mint patrióta fájlalom, hogy csak 10 évig működött kis viharsarki falunkban a Ktsz, mert úgy érzem a Ktsz. anyagilag volt olyan erős, hogy még nagyobb eredmények kibontakoztatására is alkalmas lehetett volna.

Az élet azonban nem áll meg, és az ami történt mostmár a múlté lett és történelemmé vált.

Kevermes, 1974. szeptember hó.

Turák József

A KTSZ. JELENTŐSEBB ESEMÉNYEINEK IDŐRENDI /KRONOLÓGIKUS/  
FELSOROLÁSA

1951. X. 30. Alakuló gyűlés a KIOSZ. helyiségében. Kiküldött Goldberger János és Plenter Lajos.
1951. XI. 4. A felvételi díjak befizetése /50-50 Ft./
1951. XII. 10. Az üzletrészek /részjegyek/ jegyzése és részleges befizetése.
1951. XII. 13. Első gyűlés a hitel és tervügyről. Kiküldött Zatykó Anna.
1951. XII. 26. A szövetkezeti műhely berendezése a jelenlegi gyógyszerár helyiségében.
1951. XII. 31. A munka beindulása /cipészek és szabók/.
1952. I. 23. Átköltözés az új üzemházba /a volt csendőrség, majd később a rendőrség épülete/. A lőkősházi cipészrészleg beindulása.
1952. II. 10. Az első üzemi értekezlet.
1952. IV. 1. Az építők és a borbélyok munkájának beindulása.
1952. IV. 17. Az első közgyűlés.
1952. VII. 2. Az első diffúzió. Az építők és egyéb szakiparosok szétválása. Megalakul a Vegyes Ktsz. és megalakul az Épületszerelő Ktsz.
1952. IX. 22. A dombiratosi cipész és borbélyrészleg megalakulása.
1953. XII. 31. Az első fúzió. A két szövetkezet egyesül Vegyes Ktsz. néven.
1954. IV. 1. A megszűnt dombegyházi Ktsz. tagjainak belépése a Ktsz-be.
1956. XII. 23. A Vegyes Ktsz. felszámolása.
1957. I. 7. Megalakul a Cipész és Sziógyártó Ktsz. Puskás Béla cipész házában. Elnök: Fodor Antal, Vez.könyvelő: Turák József.

1957. III. 1.

Megalakul az Épületkarbantartó Ktsz.  
Elnök: Heszterényi József, Vez.köny-  
velő: Vetró József.

1959. I. 7.

A második fuzió. A két szövetkezet  
ujból egyesül.

1962. IV. 1.

A szövetkezet megszűnése. Az építők  
a mezőkovácsházi, az egyéb iparosok  
a medgyesegyházi Ktsz-hez fuzionál-  
tak.

K I M U T A T Á S

az 1952. január 1-től 1956. december 31-ig terjedő időről rendelkezésre állé néhány fontosabb adatról

1.000 Ft-ban!

Megnevezés	Létszám Fő	Termelési érték	Munkabér	Nyereség	Nyereség- reszesedés	Állóeszközök bruttó értéke
<b><u>VEGYÉNS Ktsz.:</u></b>						
Alapítótagok	15					
1952.	34	992 <sup>x</sup>	-	-	-	15
1953.	32	1.387 <sup>x</sup>	-	-	-	30
1954.	65	2.133	-	59	23	63
1955.	60	2.152	-	72	29	75
1956.	62	2.039	610	52	21	95

**ÉPÜLMISZERELŐ Ktsz.:**

1952.	32
1953.	33

A létszámon kívül egyéb adat nem állt rendelkezésre.

**MEGJEGYZÉS:**

Az adatok hiányosak, mert az ellenforradalom előtti időről kevés hivatalos irat maradt meg.

x/ Az adatok a Kevermes község története c. könyv 166. oldalán található.

K I M U T A T Á S

a fontosabb gazdasági adatokról 1957. I. 1-től a megszünésig

1.000 Ft-ban!

Megnevezés	Lét- szám Fő	Term. érték	Munka- bér	Érté- kesi- tés	Nyere- ség	Nyere- ség- része- sége	Ledolg. órák 1000	Forg. adó	Álló- eszk. br. értéke	Részjegy alap	Tarta- lékalap
<b><u>CIPÉSZ Ktsz.:</u></b>											
1957.	15	363	150	361	24	9	28	41	13	14	61
1958.	15	372	164	369	18	7	28	32	12	14	66
<b><u>ÉPÜLETKARBANTARTÓ</u></b>											
<b><u>Ktsz.:</u></b>											
1957.	26	703	267	713	41	16	53	34	31	12	66
1958.	30	1.353	446	1.367	86	30	56	61	62	18	76
<b><u>VEGYES Ktsz.:</u></b>											
1959.	64	3.404	867	3.435	341	66	124	59	184	41	182
1960.	72	3.821	1.027	3.906	342	98	136	73	300	40	244
1961.	60	2.955	817	2.936	451	120	106	40	362	39	344
1962. I. n.év	57	299	135	337	- 27	-	17	8	361	39	466